

Устименко Володимир Анатолійович,

доктор юридичних наук, професор,
директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України», член-кореспондент НАН України,
член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України
<https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0002-1094-422X>
e-mail: v.a.ustymenko@gmail.com

Терецький Владислав Іванович,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>
e-mail: vladvokat333@ukr.net

Дерев'янка Богдан Володимирович,

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
<https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>
e-mail: DEL2000@i.ua

Рябченко Олена Петрівна,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки
Університету державної фіскальної служби України
<https://orcid.org/0000-0001-6631-2830>
e-mail: 80677171865@ukr.net

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО РОЗПОДІЛУ РИЗИКІВ ЗА ЕРС-КОНТРАКТАМИ В УКРАЇНІ

У статті досліджується поняття «ризик» та «господарський ризик» в розрізі практики укладення договорів на здійснення робіт з інжинірингу (проекування), поставки та будівництва, що розроблені Міжнародною федерацією інженерів-консультантів. Узагальнено зміст об'єктивного, суб'єктивного та дуалістичного підходу до розуміння поняття «ризик». Висвітлено законодавчий підхід до ролі ризику як невід'ємної частини підприємницької діяльності.

Авторами проаналізовано наявні напрацювання вчених-практиків щодо підходів до справедливого розподілу ризиків за будівельними контрактами. Підкреслено визначальну роль принципів Абрахамсона у формуванні «Золотих принципів FIDIC», що були розроблені як рекомендації, яких мають дотримуватись договірні сторони, задля здійснення справедливого і збалансованого розподілу ризиків, зокрема і при укладенні ЕРС-контрактів. Додатково досліджено новели Н. Банні щодо удосконалених принципів Абрахамсона.

З'ясовано, що у зв'язку з наявною геополітичною ситуацією, необхідність страхування політичних ризиків є не примхою, а нагальною потребою, адже договірні сторони на сучасному та майбутньому етапах розвитку української економіки повинні враховувати також настання неконтрольованих ризиків. Наголошено на необхідності здійснення санкційного контролю та управління санаційними ризиками, що можуть унеможливити реалізацію проектів будівництва за ЕРС-контрактами.

Дослідженням договірних розподілу ризиків, зокрема і в будівельній галузі займалися такі науковці як Д.О.Беззубов, К.А.Возняковська, Н.І. Красноярова, І.В. Сухоставець, Н. Банні, М. Абрахамсон та інші. Однак наявні підходи не враховували випадки настання військових конфліктів, активних воєнних дій та санкційну політику міжнародної спільноти.

Ключові слова: ЕРС-контракт, FIDIC, договірний ризик, принципи Абрахамсона, страхування ризиків, політичний ризик.

Ustymenko V., Teremets'kyu V., Derevyanko B., Ryabchenko O. LEGAL ANALYSIS OF APPROACHES TO THE DISTRIBUTION OF RISKS ELECTRICAL CONTRACTS IN UKRAINE

The article examines the concepts of "risk" and "economic risk" in terms of the practice of concluding contracts for the implementation of engineering (design), supply and construction works developed by the International Federation of Consulting Engineers. The concept of the objective, subjective and dualistic approach to understanding the concept of "risk" is summarized as well. Also it was highlighted the legislative approach regarding the role of risk as an integral part of entrepreneurial activity.

The authors analyzed available works of scientists-practitioners regarding approaches for the fair distribution of risks under construction contracts. In particular, it's determined the role of the Abrahamson principles in the development of the "FIDIC Golden Principles", which were created as recommendations to be followed by the contracting parties in order to

implement a fair and balanced distribution of risks, in particular while concluding of EPC-contracts. Also, it was additionally researched N. Banni's improvement of Abrahamson's principles.

It was found that in connection with the existing geopolitical situation, the need of political risk insurance is not a whim, but an urgent necessity, because contracting parties at the current and future stages of the development of the Ukrainian economy must also take into account the occurrence of uncontrolled risks. The need to carry out sanction control and management for remediation of risks, which can make it impossible to implement construction projects under EPC contracts, is emphasized.

The study of the contractual allocation of risks were made by such scientists as M. Abrahamson, N. Banni, D.O. Bezzubov, N.I. Krasnoyarova, K.A. Voznyakovska, I.V. Sukhostavets and others. However, existing approaches don't take into account the occurrence of military conflicts, hostilities and the sanctions policy of the international community.

Key words: EPC-contract, FIDIC, contractual risk, Abrahamson Principles, risk insurance, political violence insurance.

Постановка проблеми. Практика укладення та виконання договорів, що розроблені Міжнародною федерацією інженерів-консультантів (фр. *Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils* (далі – FIDIC) на здійснення робіт з інжинірингу (проектування), поставки та будівництва (англ. *Engineering, Procurement and Construction* (далі – EPC-контракт) набула широкого поширення у сфері конструювання об'єктів інфраструктури та енергетики. Щоправда, сьогодні вона значно уповільнилася внаслідок прогресуючої по всьому світу пандемії COVID-19. Крім того, наразі сфера застосування EPC-контрактів в Україні також суттєво обмежена у зв'язку з триваючим військовим конфліктом на частині території нашої країни і наявною високою ймовірністю знищення таких об'єктів внаслідок військових дій. Саме тому останнім часом стало значно складніше реалізовувати проекти будівництва і залучати кошти міжнародних фінансових організацій.

Водночас військові дії, які тривають вже 7 років на сході України, все частіше підштовхують дослідників до вивчення проблематики розподілу та контролю ризиків під час реалізації об'єктів капітального будівництва. Також це пов'язано і з перспективою подальшої мирної відбудови частини території нашої країни, в якій об'єкти інфраструктури та енергетики будуть займати чільне місце.

Отже, вивчення підходів до розподілу ризиків за EPC-контрактами відіграватиме важливу роль в мінімізації збитків учасників, що зацікавлені в успішній реалізації будівельних проектів, адже кількість проблем та загроз, суміжних із діяльністю суб'єктів будівельної галузі поступово збільшується.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню договірному розподілу ризиків, зокрема і в будівельній галузі, присвячені праці багатьох вчених. Зокрема, в 1973 році у Журналі Британського тунельного товариства Максом Абрахамсоном було опубліковано одну з фундаментальних праць в цьому напрямку, де науковець вперше описав п'ять основних принципів розподілу договірних ризиків за будівельними контрактами [1]. Згодом, запропонована концепція набула розвитку та розширення в дослідженнях Наеля Банні [2]. Концептуальне наукове дослідження проблематики ризику у господарському праві здійснила К. А. Возняковська. Вчена надала вичерпну характеристику об'єктивному та суб'єктивному розумінню цього явища, а також детально розглянула дуалістичний підхід, який комбінує в собі риси двох попередніх [3]. В свою чергу, І.В. Сухоставець, у статті під назвою «Контракти FIDIC в Україні — вже невідворотний процес», зауважує, що застосування «Золотих принципів», розроблених цією організацією допомагає уникнути неефективного використання типових форм FIDIC на практиці [4]. Не оминають питання розподілу ризиків і юридичні фірми. Зокрема, фахівці Нортон Роуз Фулбрайт (Norton Rose Fulbright) у статті «FIDIC 2017... Там, де закінчується Веселка?» поділились своїм напрацюваннями з теорії та практики застосування типових форм контрактів у технічно розвинених країнах [5].

Вбачається, що серед науковців, інтерес до проблематики розподілу договірних ризиків є досить високим, дослідження в цьому напрямку активно здійснюються, як вчені-теоретики, так і юристи-практики. Ще більшої актуалізації дослідження в цьому напрямку потребують через наявну геополітичну ситуацію, що безумовно впливає на розвиток будівельної галузі в Україні.

Метою статті є здійснення аналізу підходів до розподілу ризиків за EPC-контрактами в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правові дослідження сучасного етапу розвитку будівельної галузі стають все більше пов'язаними з наявністю гарантій у договірних відносинах, що відіграють важливу роль в мінімізації ризиків для їх учасників, зацікавлених в успішній реалізації проекту, адже кількість проблем та загроз, суміжних із діяльністю суб'єктів будівельної постійно зростає.

Така категорія як «ризик» в теорії господарського права перебуває серед переліку проблем, при вирішенні яких дослідники мають справу з особливим співвідношенням категорій суб'єктивного та об'єктивного. Розбіжності щодо поглядів на сутність «ризиків» давно існують в українській правовій науці, що ускладнює можливість формування цілісного уявлення про це явище.

Як правило, «ризик» безпосередньо пов'язаний з питаннями відповідальності і досліджується вченими саме в цьому розрізі. Однією з причин розробки типових форм договорів у сфері будівництва, зокрема EPC-контрактів, є намагання здійснити справедливий та прозорий розподіл ризиків між учасниками будівельних проектів.

У теорії господарського законодавства ризик є невід'ємною частиною підприємницької діяльності. Зокрема, у статті 42 Господарського Кодексу України ризик є невід'ємною частиною визначення поняття

«підприємництво», під яким слід розуміти самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Ця ж позиція послідовно відображена і в статті 44 Господарського Кодексу України, де серед основних принципів підприємницької діяльності передбачено, що: «Підприємництво здійснюється на основі:... комерційного розрахунку та власного комерційного ризику» [6].

Серед правників, поняття «ризик» розглядається, як правило, в трьох категоріях (теоріях): суб'єктивній, об'єктивній та дуалістичній.

Об'єктивна теорія ризику ґрунтується на нормах чинного законодавства. Прихильники цього підходу ототожнюють ризик з істотною зміною обставин, якими сторони повинні керувалися при укладенні договору, дії сторін в такому разі детально врегульовані у статті 652 Цивільного Кодексу України (зміна або розірвання договору). Вказану норму можна тлумачити з точки зору наявності майнових витрат та небезпек, що загрожують господарській діяльності суб'єкта [3].

Суб'єктивна концепція розглядає ризик як психічне ставлення суб'єкта до випадкових наслідків своєї поведінки, допущення цих наслідків, вольового регулювання поведінки в певних ситуаціях. Зокрема, суб'єктивний підхід ґрунтовно досліджений в працях О.А. Красавчікова та С.Н. Братуся. Останній визначав ризик як усвідомлене допущення ймовірних випадкових подій, що тягнуть за собою негативні наслідки для інших осіб, і прийняття цих наслідків на себе [7].

Дуалістична концепція, до розробки якої долучились, зокрема, С.О. Беляев та Е.О. Харитонов, об'єднує суб'єктивне і об'єктивне розуміння ризику. Вказана концепція ґрунтується на тому, що ризик являє собою можливу шкоду; передбачення ризику – категорія суб'єктивна. Однак сам ризик є об'єктивним (реальним) явищем, адже можливість настання шкоди безпосередньо втілюється в життя. Інакше кажучи, представники дуалістичної концепції пропонують досить узагальнене розуміння ризику і поєднують різні підходи щодо його тлумачення [8].

Серед правових систем романо-германської правової сім'ї поширеним є підхід покладення ризику на ту сторону договору, для якої несення такого ризику є найменш витратним. Як правило, така сторона може керувати ризиками за рахунок ефективного управління власною оперативно-господарською діяльністю з мінімальними фінансовими втратами або шляхом страхування чи перестраховування ризиків. В основі подібного підходу лежить принцип економічної доцільності. З приводу цього О.А. Воловик висуває тезу про те, що розподіл договірних ризиків між сторонами доцільно вирішувати із застосуванням критерію економічної ефективності [9]. При цьому застосування зазначеного критерію може бути реалізовано за рахунок диспозитивного та імперативного прийомів розподілу ризиків.

Водночас не можна не оминати думки І.І. Килимник та В.Г. Висоцької, які вважають, що будівельні контракти, укладені за проформами FIDIC, порівняно з договорами підряду, які застосовуються в Україні, мають більшу деталізацію як загальних, так і особливих умов, що дає змогу забезпечити високий рівень контролю цільового використання коштів і координацію дій усіх учасників проекту. Як результат, під час використання контрактів FIDIC, завдяки покращенню контролю процесу будівництва замовник зможе більш якісно розпоряджатись коштами, що знизить вартість будівництва загалом [10].

Зважаючи на двокомпонентну структуру ЕРС-контракту (Загальні умови (General Conditions) та Особливі умови (Particular Conditions), FIDIC з метою мінімізації ризиків, що можуть виникнути для сторін внаслідок його неналежної адаптації, розробила п'ять «Золотих Принципів» (Golden Principles), які полягають в наступному:

1. Обов'язки, права та зобов'язання Сторін повинні бути передбачені саме в Загальних умовах, відповідно до вимог проекту будівництва;
2. Особливі умови повинні формулюватися чітко та однозначно (усувати двояке тлумачення);
3. Особливі умови не повинні змінювати розподіл ризиків, передбачених у Загальних умовах;
4. Сторони повинні мати достатньо часу для виконання своїх зобов'язань та здійснення своїх прав;
5. Всі офіційні суперечки повинні передаватися до Ради із запобігання/врегулювання суперечок задля прийняття зобов'язального рішення як попередньої умови перед зверненням до арбітражу чи суду.

Як зауважує І.В. Сухоставець, після публікації «Золотих принципів FIDIC» договірні принципи типової форми контракту FIDIC вважаються недоторканими. «Золоті принципи» покликані обмежити зловживання умовами контрактів, а посилання на контракт FIDIC з використанням загальних умов, які не відповідають «Золотим принципам», вважатиметься введенням сторони в оману і є неприйнятним. При цьому вчена наголошує, що порушення «Золотих принципів FIDIC» може мати наслідком порушення балансу ризиків і призведе до збитків, судових спорів, а інколи й розірвання контракту [4].

Командою міжнародної юридичної фірми Нортон Роуз Фулбрайт (Norton Rose Fulbright) також було проаналізовано «Золоті принципи» FIDIC. Як зазначають юристи, при дотриманні сторонами будь-якого контракту FIDIC (у т.ч. ЕРС-контракту) третього «Золотого принципу», що стосується заборони на зміну розподілу ризиків в Загальних умовах (General Conditions), необхідно також враховувати принципи Абрахамсона [5].

Підхід Абрахамсона передбачає, що для досягнення чесного та справедливого розподілу ризиків між сторонами, що реалізують будівельний проект, той чи інший ризик має бути віднесений на відповідну сторону в угоді у разі, якщо:

- ризик знаходиться під контролем конкретної сторони;
- сторона може передати ризик третій особі (наприклад, страхувальнику) і поведження з таким ризиком є економічно виправданим;
- основна економічна вигода від контролю ризику покладається на конкретну сторону;
- покладення ризику на відповідну сторону відповідає інтересам ефективності проекту;
- коли виникає ризик, його повинна нести сторона, що відповідає вищезазначеним принципам і перенесення ризику, або перекалення збитків на іншу сторону є безпідставним чи недоцільним [11].

Висвітлюючи проблематику дотримання вищезазначених принципів, також слід звернути увагу на доробок Наеля Банні, який, будучи визнаним в світі спеціалістом з міжнародного арбітражу, значну увагу в своїх дослідженнях присвятив вирішенню спорів за будівельними контрактами, зокрема і за типовими формами, розробленими FIDIC [12]. В одній зі своїх праць під назвою «Чотири критерії для розподілу ризиків у договорі будівельного підяду» [2] вчений на основі підходу Абрахамсона пропонує власні удосконалені принципи, зокрема:

- (i) ризик повинен покладатись на сторону, яка може найкраще контролювати ризик та/або пов'язані з ним наслідки;
- (ii) ризик повинен покладатись на сторону, яка може його передбачити в найбільш оперативний спосіб;
- (iii) ризик повинен покладатись на сторону, яка може управляти ризиком в найкращий спосіб;
- (iv) розподіл ризику повинен відбуватись з огляду на те, яка сторона в кінцевому підсумку отримує найбільшу вигоду або страждає від настання ризику.

Наель Банні стверджує, що на етапі завершення проекту будівництва, коли, як правило, сторони починають пред'являти взаємні претензії, саме ці чотири принципи, окремо або в поєднанні, будуть використовуватись арбітрами чи суддями для розподілу ризиків між сторонами у разі, якщо контракт прямо не врегулює питання розподілу ризику стосовно настання тієї чи іншої ситуації.

Якщо говорити про ризики, які виникають при підписанні та реалізації безпосередньо ЕРС-контрактів в Україні, то з цього приводу навряд чи можна надати вичерпний перелік. Однак геополітична ситуація навколо України безумовно наклала свій відбиток на особливості розподілу ризиків та механізми їх контролю. Прикладом таких особливостей може слугувати покладення на одну зі сторін ЕРС-контракту обов'язку зі страхування політичних ризиків (political violence insurance), до яких входять: тероризм, збройна агресія, громадянська війна, зміна політичного режиму, протести, страйки тощо.

Наступною важливою особливістю є підвищення ролі санкційного застереження, яке тривалий час мало більш декларативний, аніж зобов'язальний характер. На практиці сторони включали відповідні положення до своїх договорів, однак, як правило, не кожен із контрагентів мав серед працівників комплаєнс-офіцера чи відповідну службу комплаєнсу. Нехтування подібними речами зазвичай призводило до подальших збитків через арешт чи блокування майна однієї зі сторін або неможливості здійснити розрахунки, не кажучи вже про репутаційні ризики.

Висновок. Таким чином, можна дійти висновку, що при укладенні ЕРС-контрактів в Україні, сторони повинні враховувати не лише практичні поради розробників («Золоті принципи FIDIC») та доктринальні підходи, але й особливості геополітичної ситуації на мапі світу, що, як наслідок, призводить до необхідності здійснення додаткового страхування та підвищення уваги до міжнародної санкційної політики, що спрямована на недопущення фінансування терористичних режимів.

Очевидно, що ЕРС-контракти мають серйозну перспективу подальшого застосування під час післявоєнної відбудови України, адже вони відповідають вимогам міжнародних інвесторів та фінансових інституцій. Беручи до уваги те, що суспільні відносини в будівельній галузі, навряд чи стануть такими ж, як були до 2014 року, вважаємо, що врахування санкційної політики та політичних ризиків стане необхідністю та буденною ринковою практикою в Україні, особливо у разі здійснення капітальних інвестицій в будівництво об'єктів енергетики та інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Arent van Wassenae. In Search of the Holy Grail: Taking the Abrahamson Principles Further. Construction Law International: веб-сайт. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cnstrcnl1&div=34&id=&page=> (дата звернення: 09.04.2021).
2. Nael G. Bunni. The four criteria of risk allocation in construction. International Construction Law Review: веб-сайт. URL: <https://www.i-law.com/ilaw/doc/view.htm?id=208142> (дата звернення: 09.04.2021).
3. Возняковська К. А Ризик у господарському договірному праві. *Право та державне управління*. 2015. № 2. С. 77–81.

4. Сухоставець І.В. Контракти FIDIC в Україні – вже невідворотний процес. *Юридична газета*. 2021. № 7 (737). URL: <https://jur-gazeta.com/interview/kontrakti-fidic-v-ukrayini--vzhe-nevidvorotniy-proces.html> (дата звернення: 09.04.2021).
5. FIDIC 2017... Там, де закінчується Веселка? Міжнародна Гільдія Інженерів Консультантів: веб-сайт. URL: <https://iceg.com.ua/fidic-2017-tam-de-zakinchuyetsya-veselka/> (дата звернення: 09.04.2021).
6. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15> (дата звернення: 09.14.2021).
7. Братусь С. Н. Спорные вопросы теории юридической ответственности. *Советское государство и право*. 1973. № 4. С. 34–39.
8. Харитонов Е. О. Очерки сравнительного правоведения: традиции частного (гражданского) права в Европе. Одесса: Феникс, 2013. 639 с.
9. Воловик О. А. Еволюція мети договірного права крізь призму економічного підходу:(історія та сучасні тенденції). *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 2 (14). С. 125–138.
10. Килимник І. І., Висоцька В. Г. Використання будівельних контрактів ФІДІК під час впровадження інфраструктурних проєктів у будівництві в Україні. Інтернет – конференції ХНУМГ ім. О.М. Бекетова: економіко-правові засади формування та розвитку регіональної інфраструктури в умовах децентралізації економіки України. 2018. С. 155–158. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162019567.pdf> (дата звернення: 09.04.2021).
11. The meaning and contestability of fair risk allocation in commercial contracting. BELL GULLY. *Legal 500*: веб-сайт. URL: <https://www.legal500.com/developments/thought-leadership/the-meaning-and-contestability-of-fair-risk-allocation-in-commercial-contracting/> (дата звернення: 09.04.2021).
12. Nael G. Bunni. *Biography*. International Arbitration Institute: веб-сайт. URL: https://www.iaiparis.com/profile/nael.bunni_ (дата звернення: 09.04.2021).

REFERENCES:

1. Arent van Wassenae. (2006) In Search of the Holy Grail. *Taking the Abrahamson Principles Further. Construction Law International*. Retrieved from: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cnstrcn11&div=34&id=&page=> [in English].
2. Nael G. Bunni. (2009). The four criteria of risk allocation in construction. *International Construction Law Review*. Retrieved from: <https://www.i-law.com/ilaw/doc/view.htm?id=208142> [in English].
3. Vozniakovska, K. A. (2015). Ryzky u hospodarskomu dohovirnomu pravi. [Risk in commercial contract law]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. № 2. 77–81. [in Ukrainian].
4. Sukhostavets, I.V. (2021). Kontrakty FIDIC v Ukraini – vzhe nevidvorotnyi protses. [FIDIC contracts in Ukraine are an inevitable process]. *Yurydychna hazeta*. № 7 (737). Retrieved from: <https://jur-gazeta.com/interview/kontrakti-fidic-v-ukrayini--vzhe-nevidvorotniy-proces.html> [in Ukrainian].
5. FIDIC 2017... Там, де закінчується Веселка? [FIDIC 2017...Where does the Rainbow end?]. *Mizhnarodna Hildiia Inzheneriv Konsultantiv*. Retrieved from: <https://iceg.com.ua/fidic-2017-tam-de-zakinchuyetsya-veselka/> [in Ukrainian]
6. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003, January 16). [Economic Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 436-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15> [in Ukrainian]
7. Bratus, S. N. (1973). Spornyie voprosy teorii yuridicheskoy otvetstvennosti. [Controversial issues of the theory of legal liability]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*. № 4. 34–39. [in Russian]
8. Haritonov, E. O. (2013). Oчерки сравnitelnogo pravovedeniya: traditsii chastnogo (grazhdanskogo) prava v Evrope. [Essays on Comparative Law: Traditions of Private (Civil) Law in Europe]. 639. [in Russian]
9. Volovyk, O. A. (2013). Evoliutsiia mety dohovirnoho prava kriz pryzmu ekonomichnoho pidkhodu:(istoriia ta suchasni tendentsii). [Evolution of the purpose of contract law through the prism of the economic approach: (history and modern trends)]. *Visnyk Vyshchoi rady yustytysii*. № 2 (14). 125–138. [in Ukrainian]
10. Kylymnyk, I. I., & Vysotska, V. H. (2018). Vykorystannia budivelnnykh kontraktiv FIDIK pid chas vprovadzhennia infrastrukturykh proektiv u budivnytstvi v Ukraini. [The use of FIDIC construction contracts during the implementation of infrastructure projects in construction in Ukraine.]. *Internet – konferentsii KhNUMH im. O.M. Beketova: ekonomiko-pravovi zasady formuvannia ta rozvytku rehionalnoi infrastruktury v umovakh detsentralizatsii ekonomiky Ukrainy*. 155–158. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/162019567.pdf> [in Ukrainian]
11. BELL GULLY. (2019). The meaning and contestability of fair risk allocation in commercial contracting. *Legal 500*. Retrieved from: <https://www.legal500.com/developments/thought-leadership/the-meaning-and-contestability-of-fair-risk-allocation-in-commercial-contracting/> [in English].
12. Nael, G. Bunni. *Biography*. International Arbitration Institute. Retrieved from: <https://www.iaiparis.com/profile/nael.bunni> [in English].

Стаття надійшла до редакції: 11.05.2021